

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Основи наукових досліджень
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Лобко Наталія Вікторівна
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	14 тижнів протягом 1-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кред. ЄКТС, 150 год., з яких 48 год. становить контактна робота з викладачем (32 год. лекцій, 16 практичних занять)
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Історія"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Формування у студентів цілісного уявлення про методи наукових досліджень та особливості їх застосування при здійсненні історичних наукових досліджень, а також про види наукових досліджень, порядок та особливості їх організації.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Наука як сфера людської діяльності

Об'єкт і предмет навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень». Зміст і завдання курсу. Поняття «наука». Сутність науки як сфери людської діяльності. Об'єкт і предмет науки. Основні функції науки. Поняття наукового пізнання. Види наукового пізнання. Виникнення і розвиток науки. Суть наукознавства та його особливості. Класифікація наук.

Тема 2 Історична наука в системі соціально-гуманітарних наук

Відмінності соціально-гуманітарних наук від природничих. Особливості соціально-гуманітарного пізнання. Історична наука в системі соціально-гуманітарного наукового знання. Основні риси та функції історичної науки. Поняття, особливості, цілі та завдання історичної науки. Історичні етапи виникнення і розвитку історичної науки. Наукові спеціальності за класифікацією МОН України. Професійні стандарти для істориків.

Тема 3 Організація наукової діяльності в Україні

Поняття наукової діяльності. Наукова діяльність та її види. Функції, завдання і результати наукової діяльності. Суб'єкти наукової діяльності. Нормативно-правова база наукової діяльності в Україні. Організаційні засади наукової діяльності в Україні. Наукові школи, їх головні ознаки. Наукові комунікації. Склад та підготовка наукових кадрів в Україні. Наукові ступені та вчені звання в Україні: сутність, значення, порядок присудження. Статус науковця. Організація наукових досліджень у вищому навчальному закладі. Університет як суб'єкт наукової діяльності. Міжнародне співробітництво в науково-дослідній сфері. Чинні міжнародні програми, які діють в Україні. Організація наукових грантів та проектів обміну науковим досвідом між українськими та зарубіжними вченими. Стажування за кордоном. Партнерські відносини споріднених університетів Європи й України. Принципи організації наукової праці.

Тема 4 Принципи і стандарти академічної доброчесності

Поняття про інтелектуальну власність, її форми: винахід, відкриття, особливості оформлення та використання документів інтелектуальної власності. Професійна етика дослідника. Прояви псевдонауковості в академічному середовищі. Плагіат, його негативні наслідки. «Хижацькі видавництва» та «хижацькі журнали». Захист авторського права в наукових дослідженнях.

Тема 5 Теоретичні засади наукового дослідження.

Наукові дослідження: суть, особливості. Фундаментальні і прикладні наукові дослідження. Характерні риси та критерії ефективності наукових досліджень. Вимоги до результатів наукових досліджень. Типи досліджень. Технічні та сутнісні вимоги до наукових досліджень. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження. Основні результати наукових досліджень. Підготовка наукового дослідження. Вибір теми дослідження та основні критерії вибору теми: актуальність, новизна, перспективність, ефективність тощо. Поняття плану-проспекту наукового дослідження. Складові частини плану-проспекту. Необхідність усвідомлення загальної логіки дослідження та його основних етапів. Об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження. Формування методологічної та джерельної бази дослідження. Основні форми науково-дослідної роботи. Науково-дослідницька діяльність студентів (НДДС). Зміст і структура НДДС. Основні напрямки НДДС вищого навчального закладу. Науково-дослідницька діяльність студентів у межах навчального процесу і поза ним.

Тема 6 Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень

Теоретична основа наукових досліджень. Історичні теорії та гіпотези. Поняття методології та методики наукових досліджень. Особливості понять «метод», «науковий метод», «методика», «методика дослідження». Методи груп емпіричного, теоретичного та емпірично-теоретичного досліджень. Загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Сутність теоретичних методів наукового дослідження. Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, аналогії, формалізації, абстрагування та моделювання. Послідовність проведення теоретичних досліджень. Особливість теоретичного дослідження. Порядок використання методів при здійсненні наукового дослідження. Історичний, евристичний та аксіоматичний способи викладення наукових теорій. Сутність гіпотези, її особливості. Етапи розвитку гіпотези, вимоги, що до неї ставляться. Доведення гіпотези, способи встановлення істини: безпосередній та опосередкований, що використовуються у доведенні гіпотези, особливості та відмінності.

Тема 7 Спеціально-історичні методи наукових досліджень

Система методів вивчення історії та їх особливості. Історико-критичний метод, верифікація даних джерел, конкретно-проблемний метод, історико-типологічний метод, порівняльно-історичний метод, кількісний метод, міждисциплінарний підхід в історичній науці.

Тема 8 Структура та організація історичного дослідження.

Наукове дослідження: пізнання як процес. Наукова проблема, її постановка та формулювання. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки. Науково-дослідний процес, принципи його організації. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.

Тема 9 Курсова, кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи: написання, оформлення, захист

Загальні положення. Курсова робота. Загальна характеристика та її виконання на прикладі історичних спеціальностей. Етапи наукового дослідження та захисту кваліфікаційної та дипломної робіт. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження. Керівництво курсовою, кваліфікаційною, дипломною, магістерською роботами, її рецензування. Характерні недоліки при написанні курсової, кваліфікаційної, дипломної, магістерської робіт. Структура наукової роботи, її розробка. Особливості структури курсової роботи. Вимоги до змісту студентської наукової роботи. Актуальність дослідження. Вибір об'єкта та предмета дослідження. Мета і завдання дослідження. Новизна і практичне значення дослідження. Зміст дослідження. Логічна послідовність викладу матеріалу. Наукові висновки та пропозиції автора дослідження. Вимоги до оформлення наукової роботи. Відзив наукового керівника та рецензія. Захист наукової роботи.

Тема 10 Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

Загальна характеристика інформації. Роль інформації у наукових дослідженнях. Види джерел інформації. Первинна інформація. Вторинна інформація. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Документ у науці. Класифікація документів. Класифікація, структура та призначення наукових документів. Національна система науково-технічної інформації. Загальні організаційні і правові засади регулювання інформаційних відносин. Закон України «Про інформацію». Класифікація наукових видань. Наукова комунікація. Наукометричні та реферативні бази даних. Авторський профіль науковця.

Тема 11 Пошук інформації в процесі наукового дослідження та робота з джерелами.

Пошук вторинної документальної інформації з теми дослідження, бібліографічні видання. Отримання і аналіз первинної інформації. Інформація в інформаційно-пошукових системах бібліотек та установах науково-технічної інформації. Бібліотечно-бібліографічні джерела інформації та автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ. Каталоги, їх види та характеристика. Бібліографічні видання. Техніка роботи з науковою літературою. Оформлення бібліографічного опису літератури та списку використаних джерел в процесі наукового дослідження. Праця дослідника в бібліотеці. Складання та оформлення бібліографії. Типологія письмових, образотворчих, архівних та інших джерел, методика їх пошуку та опрацювання. Музейні джерела дослідження. Використання Інтернету для пошуку наукової інформації. Інтернет-ресурси, специфіка їх використання. Бази даних сучасних інформаційних мереж.

Тема 12 Формування вченого як особистості та режим його праці.

Виховання творчих здібностей. Головна форма виховання творчих здібностей. Наукове покликання. Зовнішні і внутрішні мотиви, що зумовлюють тягу людини до наукової діяльності. Основні психологічні риси діяльності вчених. Працелюбність — запорука наукового успіху. Особливості розумової праці. Скептицизм як класична форма подолання на шляху до нових ідей. Значення особистої ініціативи у становленні особистості вченого. Критичне осмислення досягнень науки. Уявлення, фантазія та інтуїція у науковій творчості.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	зможе здійснювати кваліфіковане проведення історичних наукових досліджень
РН2	формулювати теми та завдання наукових досліджень, застосовувати у науковій діяльності загально-філософські підходи, загальнонаукові та спеціально-історичні методи наукових досліджень,
РН3	правильно оформляти та оприлюднювати результати наукових досліджень, вести наукові дискусії

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.
Для спеціальності 032 Історія та археологія:

ПР7	Вміти інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо).
ПР10	Демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі
ПР14	Вміти розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну і розповідну форму отриманим знанням.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності
Лк1 "Наука як сфера людської діяльності" (денна) Вступ до курсу. Сутність науки як сфери людської діяльності. Поняття наукового пізнання.
Лк2 "Наука як сфера людської діяльності" (денна) Виникнення і розвиток науки. Суть наукознавства та його особливості. Класифікація наук.
Тема 2. Історична наука в системі соціально-гуманітарних наук
Лк3 "Історична наука в системі соціально-гуманітарних наук" (денна) Відмінності соціально-гуманітарних наук від природничих. Особливості соціально-гуманітарного пізнання. Основні риси та функції історичної науки. Історичні етапи виникнення і розвитку історичної науки. Наукові спеціальності за класифікацією МОН України. Професійні стандарти для істориків.
Пр4 "Історична наука в системі соціально-гуманітарних наук" (денна) Мета та функції науки. Наука античного світу. Науковий апарат. Особливості соціально-гуманітарних наук. Поняття, особливості, цілі та завдання історичної науки. Спеціальні історичні науки та їх предмети.
Тема 3. Організація наукової діяльності в Україні
Лк5 "Організація наукової діяльності в Україні" (денна) Поняття наукової діяльності. Організація наукової діяльності в Україні. Наукові школи. Наукові дослідження у вищому навчальному закладі. Склад та підготовка наукових кадрів в Україні. Міжнародне співробітництво в науково-дослідній сфері.
Тема 4. Принципи і стандарти академічної доброчесності
Лк6 "Принципи і стандарти академічної доброчесності" (денна) Інтелектуальна власність та її форми. Професійна етика дослідника. Прояви псевдонауковості в академічному середовищі. Плагіат.

Пр7 "Організація наукової діяльності в Україні. Принципи і стандарти академічної доброчесності" (денна) Організаційні засади наукової діяльності в Україні. Суб'єкти наукової діяльності. Наукові школи, їх головні ознаки. Професійна етика дослідника. Плагіат і його негативні наслідки.
Тема 5. Теоретичні засади наукового дослідження.
Лк8 "Теоретичні засади наукового дослідження" (денна) Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження. Науково–дослідна робота студентів. Принципи організації наукової праці
Лк9 "Теоретичні засади наукового дослідження" (денна) Поняття наукового дослідження. Класифікація наукових досліджень. Характеристика результатів наукових досліджень.
Пр10 "Теоретичні засади наукового дослідження." (денна) Поняття наукового дослідження, його основні ознаки та характеристики, види. Особливості структури наукового дослідження, його об'єкт, предмет, мета, завдання, основні форми. Основні етапи виконання наукового дослідження. Форми викладу матеріалів дослідження. Наукові видання. Науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання. Монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей та матеріали наукової конференції, збірник наукових праць. Наукові неперіодичні видання: книга, брошура, наукові збірки, журнали. Види монографій: наукові та практичні. Форми висвітлення підсумків наукової роботи: тези, тези доповіді, реферат.
Тема 6. Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень
Лк11 "Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень" (денна) Загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Сутність теоретичних методів наукового дослідження. Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, аналогії, формалізації, абстрагування та моделювання. Загальнонаукові методи дослідження.
Лк12 "Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень" (денна) Теоретична основа наукових досліджень. Поняття методології наукових досліджень. Особливості понять «метод», «науковий метод», «методика», «методика дослідження».
Пр13 "Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень" (денна) Поняття та класифікація методів дослідження. Загальнонаукові методи дослідження належать: історичний, термінологічний, системний, інформаційний, пізнавальний, чи когнітивний,
Тема 7. Спеціально–історичні методи наукових досліджень

Лк14 "Спеціально–історичні методи наукових досліджень" (денна) Система методів вивчення історії та їх особливості. Історико-критичний метод, верифікація даних джерел. Конкретно-проблемний метод. Історико-типологічний метод. Порівняльно-історичний метод. Кількісний метод. Міждисциплінарний підхід в історичній науці. Методологічні принципи. Принцип історизму. Поняття та терміни в історичному дослідженні.
Пр15 "Спеціально–історичні методи наукових досліджень" (денна) Історико-критичний метод, верифікація даних джерел, конкретно-проблемний метод, історико-типологічний метод, порівняльно-історичний метод, кількісний метод, міждисциплінарний підхід в історичній науці. Історичний факт, простір, процес, факт, час. Методологічні принципи. моделювання та ін. Загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація, системний аналіз, функціональний аналіз.
Тема 8. Структура та організація історичного дослідження.
Лк16 "Загальнонаукові аспекти теорії та методології наукових досліджень" (денна) Методи груп емпіричного, теоретичного та емпірично-теоретичного досліджень. Поняття та класифікація методів дослідження. Загальнонаукові методи дослідження.
Тема 9. Курсова, кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи: написання, оформлення, захист
Лк17 "Курсова, кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи: написання, оформлення, захист" (денна) Види та форми науково-дослідної роботи студентів. Основні вимоги до курсової та кваліфікаційної роботи. Послідовність виконання курсової (дипломної) роботи. Оформлення курсової (кваліфікаційної) роботи. Захист курсової (кваліфікаційної) роботи.
Пр18 "Курсова, кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи: написання, оформлення, захист" (денна) Структура наукової роботи, її розробка. Особливості структури курсової роботи. Вимоги до змісту студентської наукової роботи. Актуальність дослідження. Вибір об'єкта та предмета дослідження. Мета і завдання дослідження. Новизна і практичне значення дослідження. Зміст дослідження. Логічна послідовність викладу матеріалу. Наукові висновки та пропозиції автора дослідження. Вимоги до оформлення наукової роботи. Характерні недоліки при написанні курсової, кваліфікаційної, дипломної, магістерської робіт.
Тема 10. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.
Лк19 "Інформаційне забезпечення наукових досліджень." (денна) Наукова інформація: її роль та значення. Види інформації у наукових дослідженнях. Документ у науці. Класифікація документів. Система джерел наукової інформації. Основні типи видань. Наукова комунікація. Національна система науково-технічної інформації. Наукометричні та реферативні бази даних. Авторський профіль науковця.
Тема 11. Пошук інформації в процесі наукового дослідження та робота з джерелами.

Лк20 "Архівні, музейні джерела дослідження. Інтернет-ресурси." (денна) Типологія письмових, образотворчих, архівних та музейних джерел, методика їх пошуку та опрацювання. Інтернет-ресурси, специфіка їх використання. Бази даних сучасних інформаційних мереж.
Лк21 "Наукові бібліотеки, їх організація і документальні ресурси." (денна) Інформація в інформаційно-пошукових системах бібліотек та установах науково-технічної інформації. Бібліотечно-бібліографічні джерела інформації та автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ. Каталоги, їх види та характеристика. Бібліографічні видання. Техніка роботи з науковою літературою.
Пр22 "Наукові бібліотеки, їх організація і документальні ресурси." (денна) Каталоги, їх види та характеристика. Бібліографічні видання. Техніка роботи з науковою літературою. Оформлення бібліографічного опису літератури та списку використаних джерел в процесі наукового дослідження. Праця дослідника в бібліотеці. Складання та оформлення бібліографії.
Пр23 "Пошук інформації в процесі наукового дослідження" (денна) Джерела інформації. Первинна інформація. Вторинна інформація. Пошук вторинної документальної інформації з теми дослідження, бібліографічні видання. Отримання і аналіз первинної інформації.
Тема 12. Формування вченого як особистості та режим його праці.
Лк24 "Формування вченого як особистості та режим його праці." (денна) Виховання творчих здібностей. Основні психологічні риси діяльності вчених. Особливості розумової праці. Виховання творчих здібностей

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до практичних занять
НД2	Підготовка до поточного та підсумкового контролю
НД3	Підготовка мультимедійних презентацій

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Інтерактивні лекції
МН2	Проблемний семінар
МН3	Метод демонстрацій

Лекції надають студентам теоретичну основу знань про сутність і закономірності еволюції України та українства, що розширює освітній компонент вузькоспеціалізованої підготовки фахівців негуманітарного профілю (РН 1). Практичне заняття – форма навчального заняття, при якому відбувається детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом

індивідуального виконання студентом відповідно до сформованих завдань (РН 2, РН 3).

- участь в груповій роботі; - участь в конкурсах, олімпіадах, наукових симпозиумах тощо; - критична оцінка літератури; - виконання творчих завдань.

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
B	Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
E	Виконання задовольняє мінімальні критерії	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
FX	Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Опитування та усні коментарі викладача за його результатами
МФО2	Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань
МФО3	Захист презентацій та рефератів

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Опитування
МСО2	Звіт за результатами виконання практичних робіт
МСО3	Реферат (підготовка, презентація, захист)
МСО4	Оцінювання письмових робіт

Контрольні заходи:

Семестр викладання		100 балів
МСО1. Опитування		40
	усне опитування	40

МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		20
	звіт-конспект	20
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	тестування	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

Семестр викладання		100 балів
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		30
	звіт-конспект	30
МСО3. Реферат (підготовка, презентація, захист)		30
	захист реферата	30
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	тестування	40

Оцінювання протягом семестру проводиться у формі усних (40 балів) і письмових (40 балів) опитувань та індивідуальних презентацій (20 балів). Всі роботи повинні бути виконані самостійно. Після вивчення дисципліни проводиться додатковий семестровий контроль, який проводиться в письмовій формі.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережи
ЗН2	Бібліотечні фонди
ЗН3	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література	
1	Колесников О. В. Основи наукових досліджень. Київ, 2019.
2	Корягін М.В., Чік В.Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ, 2019.
3	О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань. Методологія наукових досліджень. Харків, 2019.
4	Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків, 2017.
5	Партико З. Основи наукових досліджень. Підготовка дисертації. Київ, 2018.
Допоміжна література	

6	Корбутяк В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Рівне, 2010.
7	Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ, 2010.
8	Кириленко О., Письменний В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях. Тернопіль, 2013.
9	Адаменко М. І. Основи наукових досліджень. Харків, 2014.
10	Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень. Київ, 2014
11	Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ, 2011.
12	Корбутяк В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Тернопіль, 2011
13	Кислий В. Організація наукових досліджень. Суми: Вид-во СумДУ, 2011
14	Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності. Вінниця, 2011.
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
15	Офіційний веб-сайт Центрального державного історичного архіву України, м. Київ URL : http://cdiak.archives.gov.ua/ .
16	Офіційний веб-сайт Центрального державного історичного архіву України, м. Львів URL : http://tsdial.archives.gov.ua/ .
17	Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського URL : http://www.nbuv.gov.ua .
18	Вища атестаційна комісія України URL : http://vak.org.ua